

Kiteen kaupungin kannanotto TE-palvelujen järjestämisvastuuseen Pohjois-Karjalassa

64/14.07.00.00/2023

Kaupunginhallitus 19.06.2023 § 162

Laki työvoimapalvelujen järjestämisestä (308/2023) siirtää julkiset työvoima- ja yrityspalvelut valtiotoimijalta kunnille 1.1.2025 alkaen. Uudistuksella tavoitellaan työllisyyden lisäämistä tuomalla palvelut osaksi kunnan elinvoimatehtävää. Tehtävien järjestämiseksi kunnille siirtyy yleiskatteellista valtionosuutta sekä henkilöstöä TE-toimistosta sekä ELY- ja KEHA-keskuksesta. Lakiin sisältyy kuntien osarahoittaman työmarkkinatuen muuttuminen työttömyyden varhaista katkeamista kannustavaksi. Työvoimapalveluiden myötä kuntien vastuulle siirtyy myös kotoutumispalvelujen järjestäminen työnhakijana oleville kotoutuja-asiakkaille.

Järjestämisvastuun siirrolla pyritään lisäämään työllisyyttä edistämällä työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaantoa valtion, kuntien, elinkeinoelämän ja koulutusorganisaatioiden välisellä yhteistyöllä sekä vahvistamaan alueiden elinvoimaa ja kilpailukykyä. Tavoitteena on palvelurakenne, joka tukee nopeaa työllistymistä ja lisää työ- ja elinkeinopalvelujen tuottavuutta, saatavuutta, vaikuttavuutta ja monipuolisuutta. Työnhakijan ja työnantajan näkökulmista palvelujen asiakaslähtöisyys paranee, kun palvelut tuotetaan kuntien lähipalveluina huomioiden alueelliset työmarkkinat, työvoiman liikkuvuus sekä joustavat, tarvelähtöiset palvelut.

Lainsäädäntö edellyttää kunnilta kuntalain 8 §:n mukaista yhteistoimintaa TE-palveluista vastaavien työllisyysalueiden perustamiseksi, mikäli kunnan työvoima alittaa 20 000 henkilöä. Pohjois-Karjalassa ainoastaan Joensuu täyttää järjestämisvastuun työvoimakriteerin, muut kunnat veloitetaan yhteistoimintaan TE-palvelujen järjestämiseksi. Työvoiman määrän lisäksi lainsäädäntö edellyttää työllisyysalueelta maantieteellistä yhtenäisyyttä sekä työssäkäynnin kannalta eheää kokonaisuutta (laki työvoimapalveluiden järjestämisestä 12 §).

Pohjois-Karjalan kunnat perustivat yhteisen TE2024-valmisteluyksikön TE-palvelujen järjestämisvastuuratkaisun sekä palvelujen konkreettisen siirtymän edistämiseksi. Järjestämisvastuun osalta valmistelun tehtäväksi määriteltiin Pohjois-Karjalan kahden järjestämisvaihtoehdon selvittäminen Joensuun kaupungin teettämän TE2024-esiselvityksen pohjalta. Ensimmäisenä vaihtoehtona on maakunnallinen työllisyysalue, jossa Joensuu toimii vastuukuntana. Toisena vaihtoehtona on malli, jossa Joensuu järjestää TE-palvelut itsenäisesti ja muu Pohjois-Karjala yhteisesti työllisyysalueena vastuukuntamallilla. Jälkimmäinen vaihtoehto edellyttää työ- ja elinkeinoministeriön hyväksynnän, sillä alue ei sisällä keskuskaupunkia sekä se jakaa Pohjois-Karjalan työssäkäyntialueen kahteen osaan (KH 27.2.2023 § 47).

Huhtikuun alussa toimintansa käynnistänyt TE2024-valmisteluyksikkö aloitti järjestämisvastuuvaihtoehtojen kartoituksen selvittämällä toisen ratkaisuvaihtoehdon vastuukuntaa, joka vastaisi Joensuun ulkopuolisen työllisyysalueen TE-palvelujen järjestämisestä. Asiasta on käyty keskustelua maakunnan kunnanjohtajien kesken. Keskustelujen sekä kuntien poliittisten tahtotilojen selvittelyn myötä ilmeni, ettei toisen

ratkaisuvaihtoehdon mukaiselle Joensuuta ympäröivälle työllisyysalueelle löydy halukasta vastuukuntaa. Valmisteluyksikön kunnista keräämän tiedon perusteella Joensuuta ympäröivät Pohjois-Karjalan kunnat ovat Joensuu-vetoisen maakunnallisen työllisyysalueen kannalla. Kuntajohtajakokouksessa todettiin 28.4.2023, että valmistelua voidaan kuitenkin jatkaa selvittämällä kahta järjestämismallia siten, että toisessa mallissa syntyvän Joensuuta ympäröivän työllisyysalueen vastuukunta jätetään tässä vaiheessa nimeämättä.

Mikäli Joensuun kaupunki järjestäisi TE-palvelut itsenäisesti, rikkoutuisi Joensuun seudun yhtenäinen työssäkäyntialue, mikä vaikeuttaisi sekä Joensuun että ympäryskuntien TE-palveluiden hoitoa ja johtaisi myös asiakkaiden kannalta epätarkoituksenmukaiseen tilanteeseen. Vastaavasti muun maakunnan kunnilta puuttuisi selkeä keskuskaupunki. Työllisyys- ja kotoutumispalvelujen, kunnan koulutuspalvelujen sekä elinkeinopalvelujen ollessa samalla järjestäjällä kunnilla on aiempaa paremmat edellytykset tarjota paikallisten ja seudullisten työmarkkinoiden tarpeisiin räätälöityjä palveluja. Tärkeätä on huomioida myös hyvinvointialueiden vastuu työnhakijoiden sosiaali- ja terveystalvueluista ja palvelujen yhteensovittamisesta tarpeenmukaisiksi kokonaisuuksiksi. TE-palvelut siirretään kunnille tai useammasta kunnasta muodostuville työllisyysalueille, joiden työvoimapohjan on oltava vähintään 20 000 henkilöä. Työllisyysalueen muodostavien kuntien tulee olla maantieteellisessä yhteydessä toisiinsa ja niiden tulee muodostaa työmarkkinoiden ja työssäkäynnin kannalta toimiva alue.

Työvoimapohjaksi asetettu 20 000 henkilön raja mahdollistaa mm. siirtyvien henkilöstöresurssien osalta palvelut turvaavan kokonaisuuden. On kuitenkin toivottavaa, että alueet olisivat tätä suurempia ja muun muassa työpaikkapendelöintitietojen perusteella määritellyt tilastolliset työssäkäyntialueet huomioitaisiin järjestämismallista valmisteltaessa. Näin varmistetaan, ettei palveluiden järjestäminen pirstaloidu liian pienille alueille ja että alueilla pystytään takaamaan resurssien riittävyys ja palvelujen yhdenvertainen saatavuus.

Huomioiden uudistuksen myötä kunnille lankeava uusi valtiosuustehtävä sekä työvoiman liikkuvuuteen ja työmarkkinoiden dynamiikkaan liittyvät näkökohdat luontevaa on, että Pohjois-Karjala on jatkossa yksi työllisyysalue ja että lähipalvelut tuotetaan työnhakijoille ja työnantajille eri puolilla maakuntaa paikalliset piirteet huomioiden. Työvoiman saatavuuden parantaminen sekä kohtaanto-ongelman helpottaminen onnistuvat vain turvaamalla tehokas ja kattava palvelutuotanto kuntien yhteisellä tekemisellä ilman moninkertaista hallintoa ja ylimääräistä byrokratiaa.

Työllisyysalue järjestämismallineen tulee järjestää siten, että palvelut kyetään järjestämään myös pitkällä tähtäimellä tulevia muutoksia ja muun muassa pieneneviä työllisyyskehityksen resursseja ennakoiden. Tämä edellyttää riittävän vahvaa toimijaa ja joustavaa kuntien, työllisyysalueen ja hyvinvointialueen keskinäistä yhteistyötä. Kyse ei lopulta ole hallinnon tarpeista, vaan asiakasnäkökulma on se oleellinen peruste, jonka pohjalta jotain kannattaa uudistaa.

Kuntalain (§ 8) mukaan tehtävien hoidosta järjestämismallista oleva kunta tai kuntayhtymä vastaa järjestettävien palvelujen ja muiden toimenpiteiden yhdenvertaisesta saatavuudesta, tarpeen, määrän ja laadun määrittämisestä, tuottamistavasta, tuottamisen valvonnasta sekä viranomaiselle kuuluvan toimivallan käyttämisestä. Monesta työllisyyskehityksen toiminnasta on mahdollista sopia järjestämismallista

tahon ja jäsenkuntien välillä, mutta oleellista on, että järjestämisvastuullisella taholla säilyy viimesijainen mahdollisuus vastata palveluista kokonaisuutena.

Työvoimapalveluiden järjestäminen ja muut työvoimapalveluihin liittyvät lakisääteiset tehtävät muodostavat kunnille uuden valtionosuustehtävän. Kunnat saavat jatkossa valtionosuutta niiden vastuulle siirtyviin TE-palveluihin. Valtionosuus on kunnille yleiskatteista tuloa, jonka käytöstä kunnat päättävät itse ottaen huomioon lainsäädännön vaatimukset palveluiden järjestämisestä. Lisäksi työttömyysetuuksien osalta kuntien vastuut kasvavat siten, että kunnan rahoitusvastuu alkaa nykyistä nopeammin ja kasvaa portaittain työttömyyden pitkittyessä.

Työ- ja elinkeinoministeriön esittämän aikataulun mukaisesti kuntien tulee ilmoittaa järjestämisvastuusta sekä toimittaa siihen liittyvä TE-palvelujen järjestämissuunnitelma TEM:lle 31.10.2023 mennessä. On mahdollista, että mikäli Pohjois-Karjalan kunnille ei synny TEM:n hyväksymää työllisyydenhoidon järjestämisvastuumallia, TEM käynnistää ns. perälautamenettelyn maakunnan TE-palvelujen järjestämisvastuun ratkaisemiseksi. Tässä tilanteessa valtioneuvosto päättää työllisyysalueen muodostamisesta tai kunnan kuulumisesta työllisyysalueeseen sekä kustannusten jaosta, hallintomallista, virkojen ja tehtävien järjestämisperusteista ja muista yhteistoiminnan kannalta välttämättömistä asioista, joista kunnat eivät ole sopineet (laki työvoimapalveluiden järjestämisestä § 16).

Valmistelija: talousjohtaja Kaisa Lappalainen, puh. 040 105 2002, kaisa.lappalainen@kitee.fi

Esittelijä: kaupunginjohtaja Pekka Hirvonen, puh. 040 105 1001, pekka.hirvonen@kitee.fi

Päätösehdotus

Kaupunginhallitus päättää, että Kiteen kaupunki esittää kannanottonaan, että vuoden 2025 alusta alkaen tarkoituksenmukaisin vaihtoehto TE-palvelujen järjestämiseksi Pohjois-Karjalassa on koko maakunnan kaikki kunnat kattava yhteinen työllisyysalue, joka toteutetaan vastuukuntamallilla.

Päätös

Päätösehdotus hyväksyttiin yksimielisesti.